Wonderland-Spiegel

Informatiebulletin voor 'Alice'-verzamelaars - Tweede nummer - november 1994 - f 3,60

Matsier vs. Reedijk & Kossmann

Na de bijna onverdeeld positieve reakties op Nicolaas Matsiers nieuwe vertaling van *Alice in Wonderland* in 1989 was natuurlijk iedereen benieuwd of een even goede vertaling van 'Spiegelland' zou maken. Volgens een regeltje achterin de nieuwe uitgave van Van Goor kreeg Matsier voor het vertalen van *Through the looking-Glass* een werkbeurs van de Stichting Fonds voor de Letteren. Hij hoefde zich dus niet opgejaagd te voelen wegens geldgebrek. Aangezien de enige (belangrijke) vertaling van dit boek, van de hand van C. Reedijk en Alfred Kossmann, al in 1947 verscheen was de tijd rijp voor een nieuwe (verbeterde) vertaling.

De nieuwe editie van Van Goor heeft om te beginnen al een streepje voor op alle voorgaande: behalve het complete eerste boek, *De avonturen van Alice in Wonderland*, is nu ook het volledige tweede boek vertaald, inclusief opdrachtgedicht en afsluitend acrostichon.

De titel van het tweede deel, *Achter de Spiegel en wat Alice daar aantrof* geeft al meteen een belangrijk verschil aan met de traditionele benaming van de Ad. Donker-uitgave: *De avonturen van Alice in het Spiegelland*.

Over het geheel is de nieuwe vertaling moderner geformuleerd dan die van Reedijk en Kossmann, maar Matsier heeft de klassieke achtergrond van het boek goed in gedachten gehouden, zodat de teksten toch hun uitstraling van tijdloosheid behouden. Met name bij de gedichten is duidelijk te merken dat dit geen vertaling is van decennia geleden, en dat het boek bijna 125 jaar oud is zou je zeker niet zeggen.

Het opdrachtgedicht, waarin Lewis Carroll verwijst naar het leeftijdsverschil tussen hemzelf en Alice Liddell, is zeker niet het meest geïnspireerde dat Carroll ooit schreef. Het is een funktioneel gedicht, vrij serieus en ouderwets, en Matsiers vertaling is voorbeeldig.

Veel woorden die in de vertaling van Reedijk en Kossmann weliswaar niet stoorden, maar toch onjuist waren, zijn nu wel korrect vertaald: zo stoeit het zwarte katje met een bol *kamgaren* ('worsted') i.p.v een kluwen *wol*, en 'nurse' werd *juf* i.p.v. *tante*.

Matsiers formuleringen zijn over het algemeen ook meer in de geest van de Engelse tekst: de Witte Koningin klimt *in het wilde weg* ('wildly') en niet *als een wilde* tegen het haardscherm op, de Rode Koningin zegt niet dat Alice haar vingers stil moet houden, maar dat ze niet met haar vingers moet wriemelen ('don't twiddle your fingers'). Als Alice vertelt dat zij best had kunnen winnen met schaken, 'als dat nare Paard zich niet

tussen de stukken had gewrongen,' geeft *wringen* ('wriggle') geeft beter de beweging van het paard op het schaakbord weer dan *springen*.

Bij een aantal vertaal-oplossingen is Matsier duidelijk op weg geholpen door de tientallen aanwijzingen van Martin Gardner, bijeengebracht in de 'Annotated Alice' (waarvan de eerste druk verscheen in 1960). Reedijk en Kossmann moesten het nog zonder die gids stellen.

Toch zijn er ook dingen die Matsier gedeeltelijk beter vertaald, terwijl ze in een ander opzicht toch ook weer minder goed zijn. Zo neemt Hompie Dompie in het gedicht dat hij voor Alice opzegt (hoofdstuk 6) nog een pollepel (eigenlijk kurketrekker) ter hand (hij komt later wel met een kurketrekker bij de Witte Koningin). Wiggel Waggel daarentegen neemt wat spelden (waarmee hij ook naar de Koningin gaat) van een *schelf*. In de Engelse tekst is het een plank ('shelf'), in het Nederlands is een schelf een berg hooi of stro (of een hooi-/strozolder), wat vreemde associaties geeft.

Het eerste gedicht dat Alice in Spiegelland tegenkomt is het befaamde 'Jabberwocky'. Het klassieke *Wauwelwok* van Reedijk en Kossmann heeft nu geduchte konkurrentie gekregen van *Koeterwaals*. Aangezien dit in het Nederlands van oudsher een woord met een betekenis is en niet een verzonnen nonsensnaam voor het monster, zullen de meeste liefhebbers hier wel moeite mee hebben. Ook al heeft Matsier niet de fout gemaakt die de vorige titel enigszins ontsierde (die had eigenlijk Wauwelwok*s* moeten zijn). Vergelijking van de eerste strofe van dit gedicht met Kossmann en Reedijks *'t Wier bradig* valt niet ontegenzeglijk ten gunste van Matsier uit (zo is het bevreemdend dat de eerste twee regels in de tegenwoordige tijd gesteld zijn, in plaats van verleden tijd). Het woord *vijchten* krijgt echter (in hoofdstuk 6)

>

Redaktioneel

Het abonneebestand van de WONDERLAND-SPIEGEL ontwikkelt zich gestaag. Er zijn nog niet genoeg lezers om de kosten te dekken, maar de waardering is er in elk geval al wel. Een aantal lezers reageerde niet alleen met lof op het eerste nummer, maar gaf ook suggesties, tips en aanvullingen. Waarvoor dank!

In deze WONDERLAND-SPIEGEL geen vakantieverhalen, maar wel de beloofde beschouwing over de nieuwe vertaling van Nicolaas Matsier (die onlangs de AKO literatuurprijs aan zijn neus voorbij zag gaan), een artikel van Franke Koksma over de Friese Alice-vertaling, aanvullingen en nieuws. Bovendien een speciale aanbieding voor alle lezers (zie voorlaatste pagina).

Bij het volgende nummer: een extra bijlage met de unieke Alice-illustraties van de befaamde Italiaanse tekenaar *Lorenzo Mattotti* (gepland voor dit nummer, maar helaas door de moeizame kommunikatie niet op tijd af). Het is mijn streven om u ook in de toekomst te blijven verrassen met exclusieve aanbiedingen en bijzondere publikaties, die een meer tastbare bijdrage leveren aan onze verzamelingen.

Plannen zat, maar... op termijn. Hulp is altijd welkom, van simpele suggesties tot uitgebreide artikelen. En als u persoonlijk kennis wilt maken: ondergetekende is aanwezig op de Verzamelaars Jaarbeurs op 12 en 13 november in Utrecht. De stand, nummer 3435, bevindt zich vrijwel exakt middenin de centrale hal (recht tegenover de ingang).

Peter Kuipers

een veel mooiere verklaring dan we van *zwiets* kenden. De rest van de vertaling is zonder meer van grote klasse:

Hij nam zijn worpel zwaard ter hand
En speurde bij de Plingplongboom,
Maar niemand bood hem tegenstand,
En zo stond hij in kroom.

Ook Hugo Brandt Corstius is zeer te spreken over de nieuwe versie, die hij in zijn bespreking (zie 'De media') behalve met de Kossmann & Reedijk-versie ook vergelijkt met een Muppet-vertaling uit 1982.

Hoewel je zou kunnen denken dat uit de twee vertalingen één perfekte versie te maken zou moeten zijn, is dat in de praktijk toch niet zo. Zoals Matsier in een lezing al eens opmerkte zijn bestaande vertalingen lang niet altijd bruikbaar, niet vanwege auteursrechten, maar gewoon omdat iedere vertaler z'n eigen taalgebruik heeft.

Wat vrijwel onmiddellijk in het oog springt, is natuurlijk de vertaling van de

verschillende namen: het begint met de *Zwarte Koningin* (gespeeld door het zwarte katje), die bij Matsier de *Rode Koningin* is geworden. In het Engels is ze ook de 'Red Queen', hoewel het in de (zwartwit-) illustraties van Tenniel niet duidelijk is of ze die kleur ook feitelijk heeft. De ingekleurde versie van Harry Theaker uit 1911 geeft uitsluitsel: ze ís rood (zie de tekening tussen pagina's 256 en 257).

Andere dingen lijken weer slechter vertaald: de jongens verzamelen *stokken* ('sticks') voor het vreugdevuur. Letterlijk misschien korrekt vertaald, maar het klinkt minder vanzelfsprekend dan de *takken* van Reedijk en Kossmann. Alice kan nu in de spiegel net niet het stukje achter de *schouw* zien, i.p.v. achter de *haard* ('fireplace'). Alice komt in hoofdstuk 2 in een tuin met *vieve* bloemen. De *levende* bloemen uit de andere vertaling klinken toch wat natuurlijker. Misschien heet Matsier meer betekenis gezocht in 'the garden of *live* flowers' dan Carroll zelf bedoelde. Dat de bloemen Alice's haren *kroonbladeren* noemen i.p.v. *bloemblaadjes* ('petals') is misschien minder letterlijk vertaald, maar geeft wel een mooie verwijzing naar de kroon die Alice uiteindelijk zal dragen en naar het kapsel van de Rode Koningin. De Rode Koningin, die Alice aanraadt vast een *knicks* te maken terwijl ze nadenkt over haar antwoord. 'Dat spaart tijd.' In 1947 maakte ze nog gewoon *buigingen*. Carrol laat haar een 'curtsey' maken, een buiging of révérence. Het woord knicks is niet te vinden in de Van Dale en ik vraag me dan ook af of je zo'n germanisme wel kunt gebruiken (ook al omdat de kontekst geen houvast biedt als je het woord niet kent).

De Witte Koningin wil Alice wel in dienst nemen als kleedster, voor *'een stuiver per week en jam om de andere dag.'* De jam krijgt ze sowieso niet, maar de betaling is wel erg slecht geworden: in 1947 kreeg ze als kamermeisje nog *een dubbeltje* (twopence) *per week* aangeboden. Verderop in dit hoofdstuk blijkt dat de eieren nog steeds een dubbeltje de twee kosten (en een kwartje (fivepence) per stuk).

Vanuit het bootje plukt Alice *lisdodden* (wat verleidelijker klinkt dan *waterlelies*) en het Schaap roept *Blad!*, omdat ze anders een *snoek* vangt. Als Alice gepikeerd opmerkt dat ze toch geen boom is zegt het Schaap *'Een riem wel soms?*, waarmee Carrolls grap ('feather'-'bird'-'goose') weliswaar niet vertaald is, maar wel vervangen door een gelijkwaardige woordspeling.

In hoofdstuk 3 bereiden de illustraties de vertaler een heel nieuw probleem. Tenniel brengt nauwkeurig in beeld hoe Carroll drie Spiegelinsekten beschrijft, te weten de 'Rocking-horse-fly', de 'Snapdragon-fly' en de 'Bread-and-butter-fly'. De *schommelpaardevlieg* is in het Nederlands geen enkel probleem, maar Reedijk en Kossmann kwamen met hun *Spuitwaterjuffer* en *Kunstmestkever* niet in de buurt van wat Tenniel tekende. Ook Matsier lukt het niet. Hij maakte er een *theewaterjuffer* en een *botervlinder* van. Met die laatste geeft nog een aardige knipoog naar de Engelse 'butterfly', wat de ook hedendaagse jeugd zeker niet zal ontgaan.

En in hoofdstuk 4 zijn daar *op-en-top, Fiedeldij en Fiedeldop*. Die rijmende overgang tussen de twee hoofdstukken was de eerdere vertalers blijkbaar ontgaan. In de vertaling is het niet zo subtiel gelukt als in de oorspronkelijke tekst, maar 't was toch de moeite waard. De klassieke *Tiedeldom en Tiedeldie* zullen niet snel helemaal verdrongen worden door Fiedeldop en Fiedeldij, hoewel deze namen een stuk speelser klinken. Bovendien dansen ze onder een boom die muziek maakt door z'n takken tegen elkaar te wrijven, *zoals fiedels en fiedelstokken*, een inventieve verweving. De nieuwe stopwoordjes van de broertjes zijn *'Mooi niet'* en *'van geen kant'*. Voorlopig nog niet zo klassiek als bijv. Guust Flaters 'Nou moe', maar leuker dan het nogal saaie *'Absoluut niet'* en *'Integendeel'*.

In het gedicht dat Fiedeldij en Fiedeldop opzeggen heeft Matsier een extra bonus ingebouwd:

De Walrus en de Timmerman
Liepen een stief kwartier,
en rustten toen wat op een rots:
Als op het plaatje hier.

In hoofdstuk 6 vinden we een oude bekende ('Humpty Dumpty') met een nieuwe naam. Niet *Hompie Dompie*, maar *Wigggel Waggel*, want *'mijn naam betekent hoe ik me beweeg'*. 't Is even wennen aan al die eigenzinnige benamingen. Wiggel Waggel zit *met zijn benen gekruist als een mohammedaan*, want *als een Turk* kan tegenwoordig echt niet meer.

Haigha, de *Kanninefaatse Loper* uit

KOLOFON:

De **Wonderland-Spiegel**, informatiebulletin voor 'Alice'-verzamelaars verschijnt zonder vaste regelmaat, 3 à 4 keer per jaar.

Uitgave en redaktie: Peter Kuipers, Lipperkerkstraat 24, 7511 DA Enschede. Tel: 053-308903.

Alle teksten zijn geschreven door Peter Kuipers, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld. Alle afbeeldingen van voorplaten zijn afgedrukt op 25% van het oorspronkelijk formaat.

Medewerkenden: Franke Koksma, Toon Dohmen, Ton Willemse, Jack van der Weide en Euro stage.

Abonnementen: alleen bij vooruitbetaling van minimaal *f* 10,00 per abonnee op Postbank rek. nr. 3989947 tnv. P. Kuipers te Enschede ovv. *Abonnement Wonderland-Spiegel m.i.v. nr. 3.* België: 200 Bfr met naam en adres in envelop aan redaktie-adres (koers: 20 Bfr = *f* 1,00). Abonnementen tegen kostprijs (*f* 0,20 per pagina + verzendkosten) tot het betaalde bedrag op is.

Foreign orders: send no money, first write to *Wonderland-Spiegel, Lipperkerkstraat 24, 7511 DA Enschede, Holland.*

Nabestellingen en losse nummers volgens vermelde prijs (incl. verzendkosten). Dit tweede nummer kost dus *f* 3,60. Het eerste nummer kost *f* 4,70. Het introduktienummer is (in kombinatie met een andere bestelling) gratis.

Commerciële advertenties: tarieven bij de uitgever verkrijgbaar.

het volgende hoofdstuk heet bij Matsier *Haesz* en is een *Bataafse Heraut* (en dat woord begint ook met een H). De andere Heraut heet *Hoedema*. Kossmann en Reedijk noemden hem *Hoeda;* zij hadden de verwijzing naar Maartse Haas en Hoedemaker blijkbaar maar voor de helft door. Alice krijgt een lesje in absurde logica als de Witte Koning haar uitlegt dat hij niet zei dat *niets beter was*, maar alleen dat *niets zo goed was* ('nothing like it'). In de vertaling van Kossman en Reedijk, althans. Bij Matsier zegt de Koning dat het *weergaloos* is. Wat niet geldt voor de vertaling van deze argumentatie.

Zoals de Lopers (zeer terecht) Herauten werden, zo zijn de (Zwarte en Witte) *Ruiters* gewoon *Ridders* geworden en de wind is, volgens de Witte Ridder *straf als koffie*, en niet meer *boter van zeven*. De wat stijve vertaling uit 1947 van het lied met de titel 'De Hoogbejaarde Baas' ('The Aged Aged Man') was echt aan vervanging toe. 'De oude oude man' van Matsier is duidelijk poëtischer dan z'n voorganger, wat ook de humor, vooral in de laatste 19-regelige strofe, naar boven doet komen. Het plan van de Witte Ruiter om de Laurenskerk met jam te bedekken om roest tegen te gaan wordt bij Matsier het uitkoken in wijn van de brug bij Bommel, wat naadloos aansluit bij het oorspronkelijke plan ('To keep the Menai bridge from rust By boiling it in wine'). Het volstrekt overbodige '(bis)' dat Kossmann en Reedijk aan ieder vers toevoegden —en dat helemaal niet voorkomt in de oorspronkelijke tekst— zijn we hiermee ook kwijt. Na zijn afscheid van Alice zal de Witte Ridder uit het zadel *zwaaien*.

Aan het eind van het boek het afsluitende acrostichon. De beginletters vormen de volledige naam van Alice Pleasance Liddell (helaas is het gedicht gecentreerd afgedrukt, zodat de acrostichon-vorm minder duidelijk is). Een opmerkelijke prestatie van Matsier, want hoewel hij het oorspronkelijke rijmschema (AAA, BBB, etc.) niet of nauwelijks heeft kunnen aanhouden, heeft hij wel de weemoedige sfeer die er bij Carroll doorheen klinkt uitstekend overgebracht in de Nederlandse taal. Benieuwd of dit gedicht ooit beter vertaald zal worden.

Bovenstaande was een globaal overzicht, dat geen recht doet aan de vertaling van Matsier als geheel. Het is duidelijk dat er heel veel zorg aan is besteed en dat de vertaler ook een liefhebber is. Dat blijkt ook uit het feit dat hij de herdruk van zijn eerste vertaling van *Alice in Wonderland* heeft aangegrepen om enkele wijzigingen aan te brengen. Zo veranderde bijvoorbeeld de *wijting* in een *witvis* en werd de *imitatieschildpad* een *nepschildpad*. Laten we hopen dat ook deze vertaling vele herdrukken zal kennen. ◘ PK

Internationale Antiquaren Beurs

Van donderdag 29 september tot en met zaterdag 1 oktober vond in de RAI in Amsterdam de *15e Internationale Antiquaren Beurs* plaats. Zo'n 125 handelaren waren aanwezig met oude boeken en prenten, waaronder bijzonder veel buitenlandse. Hoewel het aanbod gevarieerd was, lagen de prijzen —naar Nederlandse maatstaven— bijzonder hoog. Een boek als 'Hours of Jean Noval and Jeanne Mayngart', een 15e eeuwse incunabel, die voor *f* 1.4000.000 te koop werd aangeboden door het Parijse antiquariaat 'Les Enliminures', was natuurlijk niet representatief voor het aanbod, maar dit soort extreme bedragen zorgde wel voor een groot deel van de 6,2 miljoen gulden omzet.

Ton Willemse (voormalig redakteur van Wauwelwok, het blad van het Nederlands Lewis Carroll Genootschap) was één van de 4500 bezoekers en hij stelde onderstaande lijst samen van het Lewis Carroll-materiaal dat hier werd aangeboden. Zorg dat u stevig in uw stoel zit voordat u verder leest.

1. Clive A. Burden Ltd., Rickmansworth, Hertfordshire, Engeland:
Doublets a word puzzle; 1879, Macmillan and Co., Londen, 40 pp. Eerste volledige uitgave. *f* 2500.

2. Aleph-Bet Books Inc., Valley Cottage, New York:
Alice's Adventures in Wonderland (geïllustreerd met zes gekleurde lithografieën van Marie Laurencin); 1930, The Black Sun Press, Parijs, Oblong 8°. *f* 6600.

3. Bernard J. Shapero Rare Books, Londen, Engeland:
Alice's Adventures in Wonderland en *Through the Looking Glass* (ill. John Tenniel); 1929, Macmillan and Co., Londen, Cardinal Series (miniatuureditie in 2 delen, groen lederen band met goudopdruk). *f* 900.

4. Robin Greer, Londen, Engeland:
Alice's Adventures in Wonderland (ill. John Tenniel); 1899, Macmillan and Co., Londen, 126 pp., Six penny Series (groter formaat dan normale edities: 8½ x 5¾ in.). *f* 1000.
Alice's Adventures in Wonderland (92 gekleurde ill. van Harry Rountree, waarvan een aantal tussen de tekst geplaatst); 1908, Nelson, Londen, 247 pp. *f* 650.
Alice's Adventures in Wonderland en *Through the Looking Glass* (ill. John Tenniel); 1866*/1872, Macmillan and Co., Londen. Cassette met de eerste drukken & 'An Easter Greeting'. Opnieuw gebonden in blauw Marokkaans leder met goudopdruk, goud op snee. Met bijgaand de versneden originele (rode) banden. *f* 15.000
* Waarschijnlijk de door Carroll goedgekeurde tweede druk. Zie ook bij 5.

5. Daniel Hirsh Fine and Rare Books, Chapel Hill, North Carolina, USA:
Alice's Adventures in Wonderland (ill. John Tenniel) 1866, D. Appleton, New York. $ 8500.
Dit is de eerste Amerikaanse uitgave, bestaande uit de eerste Engelse oplage die door Carroll en Tenniel werd afgekeurd (vanwege het slechte drukwerk van de illustraties). De reeds gedrukte (en gedeeltelijk gebonden) oplage van 2000 stuks werd verkocht aan D. Appleton. De boeken werden in Engeland voorzien van een nieuwe titelpagina (met uitgeversnaam Appelton), gebonden en —op 48 exemplaren na— verscheept naar Amerika.
Alice's Adventures in Wonderland en *Through the Looking Glass* (ill. John Tenniel); 1866/1872, Macmillan and Co., Londen. Cassette met de eerste drukken (zie ook 4°). $ 6000.

6. Justin G. Schiller, New York, USA:
Alice's Adventures in Wonderland en *Through the Looking Glass* (ill. John Tenniel); 1866/1872, Macmillan and Co., Londen. Twee losse delen. *f* 13.500.

7. The Schuster Gallery, Londen, Engeland:
6 place mats (1880); gaas op zijde geborduurd (figuren uit 'Wonderland'). *f* 1650.
24 place mats (1890); twee formaten; kant (figuren uit 'Wonderland' en 'Spiegelland'). *f* 4950

8. Eén van de Amerikaanse standhouders bood een Nederlandse *Alice in Wonderland* aan (1920, uitg. Van Holkema en Warendorf, oplage 550, met illustraties van Arthur Rackham). *f* 1690.

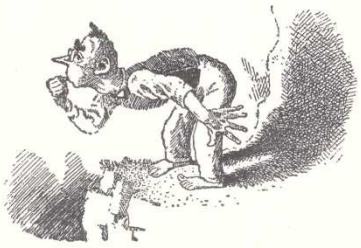

Ruilrubriek

Vanaf het volgende nummer bestaat voor abonnees de mogelijkheid kleine (ruil)advertenties te plaatsen. Tot 5 regels (per nummer) gratis, elke volgende regel kost *f* 1,00. ('Opsparen' van gratis regels is niet mogelijk).
De advertenties worden gezet in deze letter. Er gaan ongeveer *40 lettertekens* op een regel (echter minder als het HOOFDLETTERS zijn!).

Deze annonces mogen niet van commerciële aard zijn. De tekst graag duidelijk geschreven of getypt aanleveren. Tarieven voor grotere, commerciële advertenties (1/12 tot een hele pagina) zijn op aanvraag verkrijgbaar.

'Ik bedoel wat ik sis'

Een Friese Alice

Franke Koksma

De Friese vertaling van Tiny Mulder is weer 'samar' te koop... spannend! Hoe heeft zij de bekende onvertaalbare passages in het Fries weergegeven, hoe klinkt 'Alice' in die taal, hoe proeft het, zou ik bijna willen zeggen.

'Alice' is immers zo ongelóóflijk Engels dat elke vertaling een aanslag is in vele opzichten. Wat gaat er verloren, ook aan sfeer, wat komt er eventueel voor in de plaats? 'Alice' in het Japans? Met de Duitse tekst heb ik al moeite.

In het Fries is 'ze' voor mij heel 'gewoon', heel vertrouwd —een zeer subjectieve ervaring, natuurlijk— maar misschien komt dat ook wel doordat af en toe het Engels duidelijk wat dichter bij het Fries ligt dan bij het Nederlands. Voor dit verschijnsel worden de bekende woorden 'Bûter, brea en griene ts(j)iis' als bewijsmateriaal opgevoerd, maar de rest van het gezegde is al snel minder overtuigend: 'wa 't dat net sizze kin, is gjin oprjochte Fries'. Natuurlijk, Engels heeft meer gemeen met Fries dan met Nederlands of Duits; in de traditionele talen-stamboom liggen ze dan ook vlak naast elkaar. Maar Franeker is geen Oxford... hoewel, Alice, de 'echte', spelend in de tuin achter het Coopmanshûs?

Er valt natuurlijk veel te zeggen over deze uitgave, maar ik beperk me tot het kiezen van drie heel korte stukjes uit de 'trioloog' met de Sabeare Skyldpod en de Griffioen: de discussie over het krimpende leerplan (eind hoofdstuk 9), de witvis-kwestie m.b.t. 'It does the boots and shoes' en de 'porpoise/purpose-pun', beide n.a.v. 'De dûns fan de kreeften' (begin hoofdstuk 10).

Elke dag een uurtje minder les: '[...] they're called lessons, [...] because they lessen from day to day.' Deze verklaring van de Griffioen heeft de vertalers heel wat hoofdbrekens gekost. In de eerste Franse vertaling (1869) wordt gespeeld met 'leçons/laissons', in de eerste Duitse tekst heet een leraar 'Lehrer' omdat hij elke dag een leerling minder toelaat, dus de klas leger maakt ('die Klasse leeren'). Teutsch (1990) en Enzenberger (1993) maken het 'Lehrplan' en het 'Stundenplan' 'leerer'. In onze 'Oud Goud-serie' is 'iedere dag een uur korter,' bij Andriesse v.d. Zande kàn iedere dag een uur korter zijn omdat er steeds iets geleerd wordt. De Jong lijkt hier wel héél veel op. Reedijk en Kossmann kennen het onderwijs: (dat je behoort te genieten maar) 'daar geniet je iedere dag minder van.' Een 'vondst', dus. 'Zo lesten we onze dorst naar kennis steeds sneller, [...] vandaar de uitdrukking 'lest best'' is van Matsier, heel knap en toch speels, juist ook doordat 'les' er nog in blijft. Bij Mulder lezen we: ''Dêrom neame se in les ek les,' sei de Griffioen. 'De lêste komt alle dagen in oere earder.' Dit wie in hiel nij idee foar Alice en hja prakkesearde der efkes oer nei (les, lêster, lêst) earder hja har folgjende opmerking makke. 'Dan wie de alfte dei dus in fakânsjedei?'' Heel geraffineerd... het woordspel is moeilijk, maar je laat de hoofdpersoon er eventjes hardop over nadenken, handig. Net zoiets als de toevoeging van Matsier '[...] lest best.'?

Waarom de whiting whiting heet? Ja, 'It does the boots and shoes.' Alice haar schoentjes worden gepoetst met 'blacking' en hoe moet je dat nou vertalen? Die eerste Fransman, Bué, laat het maar weg... ook het porpoise/purpose-probleem' vertaalt hij niet. Toch was Carroll ingenomen met deze vertaling. Bij Teutsch wordt de wijting een 'Schellfisch', die zo heet omdat hij steeds elke klok die hij ziet moet luiden. Zimmermann (1869) verklaart de naam 'Weißfisch' met 'weil man so wenig von ihm weiß.' Daarentegen stelt Enzenberger heel simpel: 'Weil er so viel weiß' en dan volgt een verhaal over het dirigeren van koralen; leuk, maar wat gezocht. Oven van Doorn komt met 'bakschollen' op de proppen en rijdt in de bak van de bakfiets van de bakschollen een heel eind van het origineel vandaan. Andriesse v.d. Zande laat het weg, die heeft trouwens de wijting in een paling veranderd. De Jong blijft dichtbij: 'worden met witvis gedaan,' maar hij laat 'blacking' liggen en/of maakt daar 'schoensmeer' van. Bij Reedijk en Kossmann ook: '[...] de witvis is de vis die de schoenen wit.' Matsier trekt Alice witte schoenen aan... bij Tenniel zijn ze toch duidelijk zwart! 'Whiting'-'blacking' gaat verloren. Alice haar schoenen worden met wit*sel* gedaan, in zee 'worden ze met wit*vis* gedaan.' (het is mij overigens een raadsel waarom Matsier zijn vertaling heeft gewijzigd t.o.v. de vorige uitgave van Van Goor, waarin Alice's schoentjes —in de illustraties van Anthony Browne rood!— met *zwartsel* werden gepoetst).

En, tja, in het Fries is whiting 'ge-

woon' witing! 'Hy docht de skuon.' Op de vraag van de Griffioen waarmee háár schoenen worden gedaan, antwoordt Alice: ''Dy wurde dien mei swart guod, leau 'k.' 'Skuon yn see,' ferfette de Griffioen mei in djip lûd, 'wurde dien mei wyt guod en dat docht de witing. No witte jo it.'

Mulder heeft het maar makkelijk, zij kan dicht bij 't origineel blijven!

In het 'dansliedje' verzoekt de 'whiting' de slak wat snéller te gaan omdat de 'porpoise' hem op de staart trapt. Alice stelt dat als zij de 'whiting' was, zij de bruinvis zou zeggen: 'Keep back, please! We don't want you with us!' Maar de Mock Turtle antwoordt dat er nooit een vis ergens heen gaat zonder 'porpoise'. Als Alice hem verbetert, 'Don't you mean 'purpose'?,' dan raakt de Nepschildpad geïrriteerd en er wordt meteen ergens anders over gesproken!

Dit is wel heel lastig. Zimmermann (1869) en Teutsch (1990) schrappen deze passage. Enzenberger (1993) voert een 'Zwecke' op in plaats van de bruinvis. Dat kan een knijper, punaise of een pinnetje zijn, maar ook een platkop, een slangesoort. Die laatste betekenis is uiteraard bedoeld, een vondst, want 't rijmt mooi op 'Schnecke' èn de korrektie

van Alice is heel eenvoudig: 'mit welcher Zwecke' in 'mit welchem Zweck?'.

Oven van Doorn is heel vindingrijk: ze verandert de bruinvis in een haring en zonder 'haar-ring' gaat niemand naar het bal! Conform: 'opnieuw aan Neerlands jeugd vertèld' i.p.v. vertááld. De Jong, Andriesse v.d. Zande en ook Reedijk en Kossmann komen er niet uit... het woordspel verdwijnt en daarmee ook het satirische moment in de communicatie. Matsier lost het probleem met een dolfijn op en laat de Nepschildpad zeggen dat iedereen op reis een dolfijn meeneemt want men wenst elkaar altijd een 'dolfijne reis'. Geforceerd, naar mijn smaak. Tiny Mulder richt de aandacht op de slak. Alice zegt dat zij —als zij 'de witing west hie'— de slak niet zou meenemen omdat die zo langzaam is. De Skyldpod antwoordt dan: 'Gjin fisk mei ûn ferstân sil útgean sûnder in slakje.' en [...] 'As in fisk by my kaam, no, en my fertelde, dat er nei it bal soe, dan soe ik freegje: Nimst ek in slakje?' Alice reageert met: "O, jo bedoele fansels fan slòkje?' Dan wordt de Skyldpod boos...: 'Ik.bedoel wat ik sis.' en we zijn eventjes weer aan tafel in de 'Mad Teaparty'.

Het Friese nationale slokje was in 1964 nog niet zo beroemd, daarom denk ik dat Mulders knipoogje naar 'Weduwe Joustra' als extra associatie niet de bedoeling was.

Het zou de moeite waard zijn een gróót aantal vertaalde 'puns' naast elkaar te zetten... Misschien dat 't Fries wel vaker heel dicht bij het origineel kan blijven. Misschien kun je in kaart brengen wie door wie bij het vertalen geïnspireerd zou kunnen zijn. Zou je zo'n inspiratierelatie tussen Matsier (ps.van Tjits Reinsma, geb. 1945) en Tiny Mulder aannemelijk kunnen maken?

Ik hoop dat mevrouw Mulder 'Through the Looking-Glass' nog wil 'oersette'... of is/was ze daarmee al begonnen? Mocht ze zich daartoe niet geroepen voelen, misschien wil ze dan tenminste, als Fries dichter, de gedichten uit 'Through the Looking-Glass' vertalen, al was 't maar voor publikatie in de WONDERLAND-SPIEGEL.

Genoemde vertalingen:

—*Alice yn Wunderlân;* Oersetting: Tiny **MULDER** (1964); AFUK, Ljouwert, 1994².
—Alice's Avonturen in Wonderland; Opnieuw verteld door M.C. **OVEN-VAN DOORN** (1934); Van Goor (Oud Goud 23), 's-Gravenhage/Djakarta/Antwerpen, 1952³.
—*De avonturen van Alice in Wonderland en Spiegelland;* Vertaald door C. **REEDIJK** en Alfred **KOSSMANN** (1947); Ad. Donker, Rotterdam, 1975⁸.
—*De avonturen van Alice in Wonderland;* Nederlandse vertaling: Gonne **ANDRIESSE-VAN DE ZANDE**; Hollandia, Baarn, 1976.
—*Alice in Wonderland;* Vertaald door Eelke **DE JONG** (1982); ICOB/Loeb, Amsterdam, 1984².
—*De avonturen van Alice in Wonderland & Achter de Spiegel;* Vertaling: Nicolaas **MATSIER** (1989/1994); Van Goor, Amsterdam, 1994².
—*Aventures d'Alice au Pays des Merveilles;* Translated by Henri **BUÉ** (London, 1869); Dover Books, New York, 1972 (fotografische reproduktie).
—*Alice's Abenteuer im Wunderland;* Translated by A. **ZIMMERMANN** (Leipzig, 1869); Dover Books, New York, 1974 (fotografische reproduktie).
—*Alice im Wunderland;* Aus dem Englischen von Barbara **TEUTSCH**; Cecilie Dressler Verlag, Hamburg, 1990.
—*Alice im Wunderland;* Übersetzt von Christian **ENZENBERGER**; Insel Verlag (Taschenbuch 1588), Frankfurt am Main/Leipzig, 1993.

Bis, bis...

Na de in het vorige nummer besproken toneelvoorstellingen van Theater De Verbeelding (zie kader) en Velvet's Schwarzes Theater komt er nu een *derde* Alice-voorstelling naar Nederland.

Het Zwarte Theater uit Bratislava (Tsjechië) was in 1992 en 1993 al in ons land met 'Peter en de Wolf' en 'Carnaval der Dieren'. Van **Alice in Wonderland**, de nieuwe voorstelling (met Nederlandse teksten ingesproken door o.a. Wieteke van Dort (Alice) en Frank Groothof) is —behalve de speeldata— op dit moment alleen een foto(tje) beschikbaar. In de volgende WONDERLAND-SPIEGEL hopelijk een uitgebreide bespreking. Het gezelschap is van 16 december a.s. tot 8 januari 1995 in Nederland op tournee.

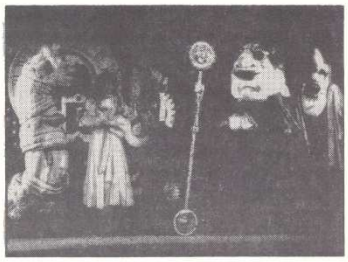

De *Times* meldt dat op dinsdag 8 november in het Cottesloe Theatre in Londen het toneelstuk *Alice's Adventures Under Ground* in première ging. Choreografe Martha Clarke regisseert het stuk, dat ze samen met schrijver Christopher Hampton voor het National Theatre ontwikkelde.

'We've used the words —and every single one of them is his *[L.C.]*— to tell the emotional arc of Lewis Carroll's love of this child *[Alice Liddell]*. Christopher and I decided that this incredibly emotional relationship between a young man and this little girl was the foundation, the way we wanted to explore the material in the books.'

Clarke en Hampton zagen af van uitgebreide decors en requisieten. Het decor toont een Victoriaanse zitkamer met een strand erin (met grote keien en zand op de vloer) en een spiegel. De rol van de bigge-baby wordt vertolkt door een ham.

Alice wordt gespeeld door de negenjarige actrice Sasha Hanau, bekend van de films 'House of the Spirits' en 'Frankenstein'.

Bron: The Times, 3 november 1994. Cottesloe Theatre, Londen: [00-44] 071-9282252.

Alice! van De Verbeelding:

zo 20 november: Amstelveen (Poppentheater 020-6450439) 14.30 uur
zo 27 november: Amersfoort (De Lieve Vrouw 033-659065) 14.30 uur
za 10 december: Apeldoorn (Orpheus 055-212474) 14.30 uur
za 17 december: Velp (Kunsthuis 13 085-642613) 16.00 uur
zo 18 december: Amsterdam (De Krakeling 020-6253284) 14.00 uur
1995: wo 18 januari: Den Haag (Spuitheater 070-3465280) 14.30 uur
wo 25 januari: Enschede (Twentsche Schouwburg 053-858585) 14.00 uur
zo 29 januari: Deventer (Theater v. Bouwkunde 05700-14075) 14.30 uur
vr 17 februari: Voorburg (De Tobbe 070-3864880) 20.00 uur
wo 22 februari: Zwolle (Odeon 038-214800) 14.30 uur
za 22 april: Woerden (Spot 03480-21854)
wo 3 mei: Heemstede ('t Oude Slot 023-290885)

Eventuele aanvullingen worden bekendgemaakt in volgende nummers. Boekingen: De Verbeelding, Arnhem. Tel. 085-458155.

Alice in Wonderland van Het Zwarte Theater:

vr 16 december: Rijswijk (Schouwburg 070-3360336) 19.00 uur
za 17 december: Sittard (Stadsschouwburg 046-510616) 19.00 uur
di 20 december: Nieuwegein (De Kom 03402-45554) 19.00 uur
wo 21 december: Stadskanaal (Geert Teis 05990-13600) 19.00 uur
ma 26 december: Ede (De Reehorst 08380-33741) 11.00 uur
ma 26 december: Bussum ('t Spant 02159-13949) 14.30 uur
di 27 december: Venlo (De Maaspoort 077-517000) 19.00 uur
wo 28 december: Almelo (Theaterhotel 05468-10061) 19.30 uur
do 29 december: Hoofddorp (De Meerse 02503-37575) 19.30 uur
vr 30 december: Rotterdam (Zuidplein 010-4815844) 19.00 uur
za 31 december: Hoogeveen (De Tamboer 05280-70000) 14.30 uur
1995: di 3 januari: Tiel (Agnietenhof 03440-13647) 19.00 uur
wo 4 januari: Bergen op Zoom (De Maagd 01640-66224) 19.00 uur
do 5 januari: Venray (De Beejekurf 04780-82468) 19.00 uur
vr 6 januari: Eindhoven (Stadsschouwburg 040-111122) 19.30 uur
za 7 januari: Oss (De Lievekamp 04120-48922) 13.30 en 16.00 uur
zo 8 januari: Alkmaar (De Vest 072-127344) 14.30 uur
zo 8 januari: Almere (De Metropole 036-5339400) 19.00 uur

Boekingen: Euro stage 020-6206556

Mad Hatter in de hoofdrol

Het overzicht van *de strip-verschijningen van Alice & Co.* in het vorige nummer van de WONDERLAND-SPIEGEL blijkt, zoals voorspeld, niet volledig te zijn. Een tweetal publikaties had ik domweg over het hoofd gezien, twee andere versies werden aangedragen door lezers die helemaal geen Alice verzamelen. Bovendien speelde de 'Mad Hatter' in de tussentijd een hoofdrol in een heel nieuwe strip.

Om te beginnen een uitgave die het hele begin van het vorige artikel onderuit haalt:

Hans Brouwer

In 1942 verscheen bij De Bijenkorf als vijfde deeltje in de reeks 'Kabouterboekjes' *Alice in 't Wonderland*, bewerkt door **Sjoert Schwitters**. Elke pagina in dit kleine boekje (8 x 12 cm) bevat één striptekening van **Hans Brouwer**. Behalve de (tot nu toe) oudst bekende stripbewerking van Alice is dit ook de enige echte Hollandse: Alice loopt op klompen! Tot de scène met de rups wordt het verhaal redelijk trouw gevolgd, maar daarna (we zijn al voorbij pagina 80, van de 123) wordt het problematisch. De keuken-scène bij de Hertogin is verdwenen, Alice komt wel de Cyperse Kat tegen, maar de Maartse Haas (met hoed!) zit helemaal alleen aan de thee. Als Alice bij de Koningin aankomt blijkt die er uit te zien als een zwaan, de Hertogin is (toepasselijk) een varken en de Koning een bulldog. Dit boekje komt overigens vaker voor in de (goedkopere) herdruk van Van Houten, met rugnummer 2.

Alice in 't Wonderland (Kabouterboekje 5), Hans Brouwer & Sjoert Schwitters, uitg. De Bijenkorf, 1942; uitg. Van Houten, 1965

In 1964 verscheen *Alice in Wonderland* als deel 27 in de Heroïca-Bibliotheek van D.A.P. Reinaert Uitgaven (Brussel). Deze uitgave bevat behalve de volledige tekst van zowel 'Wonderland' als 'Spiegelland' (vertaald uit de Spaanse editie van Editorial Bruguera) ook beide verhalen als strip. **Maria Barrera** tekende de 64 strippagina's, waarin alle belangrijke scènes in sneltreinvaart voorbijkomen. Eén merkwaardige scène: voordat Alice bij de —bijzonder knappe!— hertogin binnengaat ontmoet ze (ook in de gewone tekst!) nog een sprekend paard dat een liedje voor haar zingt.

Maria Barrera

Alice in Wonderland, Maria Barrera, uitg. D.A.P. Reinaert Uitgaven, Brussel, 1964.

In 1973 verscheen in *De Flits Classics* nr. 2632 als 'vuller' de 8 pagina's tellende strip **De Elastieken Man in: Woelingen in Wonderland**. De Elastieken Man ('Plastic Man'), een superheld die zijn lichaam naar believen kan rekken en vervormen, reist door het stadje Dodgson. Daar wordt juist de vijftigste verjaardag van de stad gevierd met als Wonderland-figuren verklede inwoners en een parade. Elastieken Man komt op het spoor van een 'Wit Konijn' dat de tentoongestelde eerste druk van Alice in Wonderland wil stelen. De dief loopt uiteindelijk tegen de lamp, omdat hij alleen de Disney-film kent en niet de tekeningen van Tenniel.

Elastieken Man in: Woelingen in Wonderland, auteurs onbekend, in: De Flits Classics 2632, uitg. Williams Nederland BV, 1973.

Een lezer die in Italië op vakantie was kwam daar een pulp-stripboekje tegen uit de reeks *Lancio Story* (N.245, avrille 1993) met een avontuur van *L'Ispettore Bull*. In dit bloederige detective-verhaal, dat in Londen speelt, worden een oude horlogemaker en een arts door een moordenaar onthoofd. Inspekteur Bull ontrafelt dit mysterie dat z'n oorsprong tientallen jaren eerder vond tijdens een toneelopvoering van Alice in Wonderland. De moordenaar blijkt de afgewezen aanbidder van de hoofdrolspeelster te zijn, die decennia later wraak neemt. De strip, die 14 pagina's telt is geschreven door **Albiac** en getekend door **Lalia**.

L'ispettore Bull, Albiac & Lalia, in: Lancio Story, Anno XVIII, N. 245 (avrille 1993). Italiaans.

'De Elastieken Man'

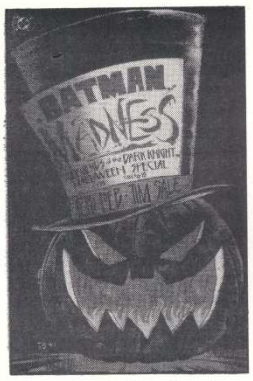

Jeph Loeb & Tim Sale

Twee parodieën die in het vorige nummer werden genoemd zijn sinds kort weer verkrijgbaar:

Barbaralice staat in *Rhâ-Gnagna*, een 96 pagina's tellend album met korte zwartwit-strips van **Gotlib**. Het verscheen bij uitgeverij Arboris en kost *f* 19,90 / 399 Bfr.

Vlijtig Liesje in Wonderland werd in Amerika door Eros Comix herdrukt. *Wallace Wood's Malice in Wonderland # 1* is een zwartwit-comic die tevens het 6-pagina verhaal *The Wizard of Ooz* bevat, Wood's seksparodie op het bekende verhaal van Frank L. Baum. De prijs is $ 2.75 (ca. *f* 7,50).

Lelia

Tot slot een interessante nieuwe titel in de niet te stoppen vloed van *Batman*-comics. In de sub-serie *Legends of the Dark Knight* verscheen de 'Halloween Special' *Madness*. Batman gaat achter de 'Mad Hatter' aan, een psychopatische kinderlokker die volkomen geobsedeerd is door 'Alice in Wonderland'. **Jeph Loeb** en **Tim Sale** verweven het boek met de herinneringen van Bruce Wayne (Batman) aan zijn moeder. Batman is de laatste jaren heel wat minder skrupuleus geworden (net als zijn tegenstanders) en met de boef loopt het dan ook slecht af. De strip telt 48 pagina's, is goed gedrukt op mooi papier (comic-formaat: 17 x 26 cm) en kost $ 4.95 (ca. *f* 13,50).

Batman: Madness, Jeph Loeb & Tim Sale, DC Comics, 1994. $ 4.95. ISBN: 1-56389-173-5. Engelstalig.

(wordt vervolgd)

SPECIALE AANBIEDING:

In 1987 speelde de theatergroep van *Oud Huis Stekelbees* uit Gent (B) de muzikale voorstelling *The Hunting of the Snark (A Delirium in Eight Crises)*. Een uiterst curieuze bewerking van Paul Pourveur, waarvan uitgeverij Dedalus het bijbehorende tekstboekje uitgaf, dat ook acht (tamelijk abstrakte) illustraties van William Frits bevat. De grammofoonplaat met de muziek van deze voorstelling, van de Gentse componist John Gilbert Colman kostte oorspronkelijk ca. *f*.15,00, het boekje eveneens (maar dit werd in 1990 verramsjt en was voor *f*.6,95 te koop bij De Slegte).

De voorstelling is allang niet meer te zien, maar speciaal voor de lezers van de WONDERLAND-SPIEGEL konden wij van Oud Huis Stekelbees (tegenwoordig theaterproduktiehuis Victoria) de resterende stock overnemen. De elpee (in bezeefdrukte hoes) en het boekje, samen in een grijskartonnen doos (33 x 33 x 4,5 cm), bezeefdrukt met Carrolls 'verlegen' zelfportret, kosten slechts *f* **15,00** plus verzendkosten (binnen Nederland: *f* 6,00) België: 500 Bfr inclusief verzending. Abonnees* krijgen *f* 4,00 (Bfr 100) korting op deze prijs. Iedereen kan de portokosten besparen door de doos zelf af te halen op het redaktieadres of op de Verzamelaars Jaarbeurs in Utrecht (zie redaktioneel).

Aanbieding geldig zo lang de voorraad strekt. Minder verzendkosten bij bestelling van meer exemplaren tegelijk.

Ramsj:

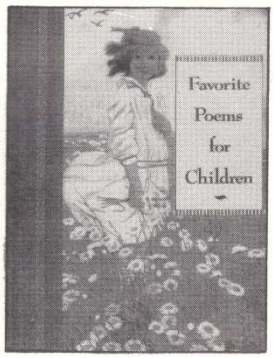

Boekhandel **Het Martyrium** in Amsterdam heeft de prachtige uitgave *More Annotated Alice* in de aanbieding voor maar *f* 29,95 (van ca. *f* 75). Dit boek bevat de tekst van de twee Alice-boeken (met illustraties van *Peter Newell* uit 1901) én 'The Wasp in a Wig', maar is vooral onmisbaar voor Carroll-liefhebbers vanwege de tientallen nieuwe voetnoten van *Martin* Gardner, die voor het merendeel niet te vinden zijn in Penguin's *Annotated Alice*. Nadat de eerste voorraad van 80 exemplaren binnen enkele dagen uitverkocht was plaatste het Martyrium in Amerika een tweede bestelling van 150 boeken, waarvan er inmiddels nog maar een paar over zijn.

More Annotated Alice (Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass by Lewis Carroll, with notes by Martin Gardner): Random House, New York, 1990; 364 pagina's garenloos gebonden met stofomslag. *f* 29,95. ISBN 0-394-58571-2. Bij: Het Martyrium, Van Baerlestraat 170, 020-6789012

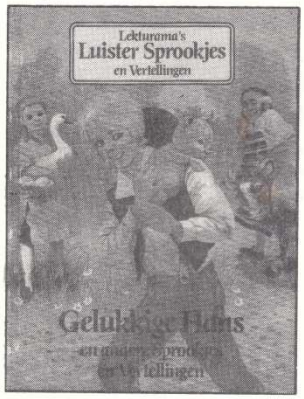

Het Martyrium heeft ook nog voor *f* 29,95 *Looking-Glass Letters* te koop (zie ook introduktienummer).

Ook gezien in de ramsj bij Het Martyrium: *Favorite Poems for Children*, een fraaie gebonden uitgave (met linnen rug) waarin Carrolls 'The Walrus and the Carpenter', 'The Whiting and the Snail' en 'Jabberwocky' te vinden zijn. De gedichten zijn helaas niet geïllustreerd. Prijs: *f* 15,90.

Favorite Poems for Children: Uitg. Barnes & Noble, New York, 1993; 18 x 24 cm. 206 pag. gebonden. *f* 15,90. ISBN: 1-56619-055-X. Engelstalig

Bij Vroom en Dreesmann ligt sinds kort de serie 'Luister Sprookjes' van de ter ziele gegane Vendex-dochter *Lekturama* in de aanbieding. Alice is te vinden in het boek met de titel 'Gelukkige Hans'. Het verhaal telt 31 pagina's met full color tekeningen van *Claire Mumford*. Alle boeken uit deze serie gaan vergezeld van een geluidscassette, waarop de verhalen worden voorgelezen, zodat ook de allerkleinsten kunnen 'meelezen'. V&D verkoopt de boeken per 3 (in krimpfolie, samen met de cassettes) voor *f* 15,00 (ca. 300 Bfr). Gelukkige Hans zit met Hans en Grietje en Duimelijntje (die ook in andere kombinaties voorkomen) in een pak.

Gelukkige Hans: uitg. Lekturama, Breda, 1986. 20,5 x 27 cm. 64 pag. gebonden. geen ISBN.

Bij **De Slegte** en bij **ICOB**-boekhandels is Alice te vinden in *Sprookjes voor het slapen gaan*, een uitgave van De Hoeve in opdracht van ICOB. Het boek bevat 8 verhalen (waaronder dus Alice in Wonderland) van elk 16 pagina's, met illustraties van *Maria De Filippo* en *Claudio Cernuschi*. Inderdaad, geheel identiek (tekst en tekeningen) aan de Alboek-uitgaven die in het vorige nummer gesignaleerd werden.

Sprookjes voor het slapen gaan: De Hoeve, Alphen aan den Rijn, i.o.v. ICOB BV, 1994; 24 x 31,5 cm. 136 pagina's, garenloos gebonden, *f* 12,95 / 260 Bfr. ISBN: 90-6113-718-7.

Klein Wonderland:

Uitgeverij *Running Press* uit Philadelphia, Pennsylvania (USA) begon enkele jaren geleden een reeks kleine boekjes, die sinds kort ook in Nederland te koop zijn. De 'miniature edition' van **Alice's Adventures in Wonderland** telt 192 pagina's. De tekst is afgedrukt in een goed leesbaar lettertype, maar werd wel sterk ingekort ('retold') door *David Blair*. *Graham Evernden* maakte 25 paginagrote kleurentekeningen (ca. 7 x 8 cm) in een gravure-achtige stijl. Fragmenten van deze tekeningen zijn soms tussen de tekst geplaatst. Het boekje is ingenaaid gebonden met stofomslag en kost *f* 13,60.

Alice's Adventures in Wonderland: uitg. Running Press, Philadelphia, 1993. 7 x 8 cm. 192 pag. gebonden met stofomslag. $ 4,95. ISBN: 1-56138-246-9. Engelstalig. Import: Nilsson & Lamm.

De media

Signaleringen van relevante krante- en tijdschriftartikelen en radio- en televisieuitzendingen. Aanvullingen zijn welkom op het redakticadres.

* 2-9-1994 NRC Handelsblad (CS Literair), H. Brandt Corstius: *Rarer, Raarder en Vreemderder*. Over de nieuwe Alice-vertaling(en) van Nicolaas Matsier, vergeleken met Reedijk & Kossmann.

* 8-09-1994 De Limburger, Jos Stijfs. *Complete Alice van Nicolaas Matsier*. Recensie.

* 23-9-1994 De Volkskrant (Kunst & Cultuur), Nicolaas Matsier: *Modelmeisje in vagevuur van wangedrag*. Over de leeftijd van Alice-lezers, en de thema's goede manieren en nonsens(gedichten) in 'Alice'.

* 23-9-1994 De Volkskrant (Kunst & Cultuur), Battus: *Jij, Jij En Jij*. Taalcolumn (zie fragment).

Josselin de Jong en
Josephus Jitta.
Jullie Julius I tot en met Johannes XXIII.
Jejunus, je jure: juncta juvant!
Jij jakkerende jubilaris, jij joggende jachtjonker.
Jij junta-jingo Jan Jansen.
Jij jabberwocky, jammerwoch, jabrochius, jaseroque.
Jij Johnny Jordaan en Jasperina de Jong.
Jij, jij en jij!